

ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП ДО РЕЧЕЙ І ДОКУМЕНТІВ ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Глобенко Г.І., професор кафедри кримінального процесу ХНУВС, к.ю.н., доцент

Органи досудового розслідування під час кримінального провадження вдаються не лише до проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а й до застосування заходів забезпечення кримінального провадження, вичерпний перелік яких передбачено положеннями ст. 131 КПК України. Одним з них є тимчасовий доступ до речей і документів, який полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом вилучити їх (ст. 159 КПК України). Виняток із цього загального правила становлять лише речі і документи, зазначені ст. 161 КПК України, тобто: листування або інші форми обміну інформацією між захисником та його клієнтом або будь-якою особою, яка представляє його клієнта, у зв'язку з наданням правової допомоги; об'єкти, які долані до такого листування або інших форм обміну інформацією. Однак, положення ст. 162 КПК України передбачають спеціальний порядок доступу до інших видів охоронюваних законом таємниць, зокрема, відомості, які становлять лікарську таємницю; відомості, які становлять банківську таємницю; особисте листування особи та інші записи особистого характеру; державна таємниця.

Досліджуваний захід забезпечення кримінального провадження у вітчизняному кримінальному процесі є новелою. Разом з тим, за результатами узагальнення судової практики, серед клопотань, які розглядаються слідчими суддями під час досудового розслідування, близько 70% від загальної їх кількості, становлять саме клопотання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження у вигляді тимчасового доступу до речей і документів. Тим більше, з року в рік, цей відсоток збільшується. Це обумовлюється тим, що речі та документи мають важливе доказове значення у кримінальному провадженні, а отже отримання до них доступу є необхідним як з метою встановлення обставин вчиненого кримінального провадження, так винних осіб у його вчиненні.

Тимчасовий доступ до речей і документів як будь-який інший захід забезпечення кримінального провадження здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, суду. Це зумовлено тим, що даний захід забезпечення кримінального провадження обмежує як суспільні, так і приватні права особи, оскільки документи можуть торкатися як суспільного, так і приватного її життя. Тим більше, що в практичній діяльності у переважній більшості в клопотаннях порушується саме питання про вилучення речей чи документів при тимчасовому доступі до них. Ініціаторами його проведення згідно положень, передбачених положеннями ч. 1 ст. 160 КПК України є сторони кримінального провадження, які складають відповідне клопотання. У практичній діяльності з такими клопотаннями, як правило, звертається сторона кримінального провадження з боку обвинувачення слідчі та прокурори, в той час як випадки звернення до слідчих суддів з такими клопотаннями сторони кримінального провадження з боку захисту (перш за все, це стосується захисників підозрюваних), є поодинокими. У свою чергу закріплення в КПК України норми, яка надає стороні кримінального провадження з боку захисту таке право, було спрямоване саме на впровадження механізму реалізації змагальності сторін та свободи в поданні ними до суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Звертає на увагу те, що законодавець у положеннях, передбачених ст. 163 КПК України, на відміну від деяких інших заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема, арешт майна, відсторонення від посади, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом тощо, не передбачив строку розгляду клопотання про застосування досліджуваного заходу забезпечення кримінального провадження. Вважаємо, що у даному випадку слід посилатись на положення ч. 1 ст. 114 КПК України, які стосуються розумного строку.

Також постають питання щодо можливості оперативних підрозділів виконувати за дорученням слідчого ухвали слідчого судді, суду щодо здійснення даного заходу забезпечення кримінального провадження. Оскільки, відповідно до положень, передбачених п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам. Однак, згідно п. 5 ч. 2 ст. 131 КПК України, тимчасовий доступ до речей і документів законодавцем віднесено до заходів забезпечення кримінального провадження, проведення яких покладено лише на слідчого. Отже, слідчий не має права доручати виконання ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів, у тому числі тих, що містять охоронювану законом таємницю оперативним підрозділам. Разом з тим, згідно п. 17. 2. листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання здійснення слідчим суддею суду першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження» від 05.04.2013 № 223-558/0/4-13 особа, яка зазначена в ухвалі слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів як володілець речей або документів, зобов'язана згідно з ч. 1 ст. 165 КПК України надати тимчасовий доступ до визначених в ухвалі речей або документів особі, вказаній у відповідній ухвалі слідчого судді, суду або ж особі, уповноваженій на здійснення тимчасового доступу на підставі доручення слідчого. Зі змісту вищевказаного листа випливає, що слідчий має повноваження надавати іншій особі доручення на здійснення тимчасового доступу до речей і документів. Таким чином, положення вищевказаного листа суперечать КПК України.

Окремої уваги заслуговують питання, що стосуються фіксування кримінального провадження у ході здійснення тимчасового доступу до речей і документів. Так, у положеннях ч. 3 ст. 165 КПК України вказується лише на опис речей і документів, які були вилучені на виконання ухвали слідчого судді, суду. Вважаємо, що для належного відображення ходу та послідовності даної процесуальної дії є доречним складення протоколу з дотриманням вимог ст. 104 КПК України та ч. 5 ст. 237 КПК України, а у разі вилучення речей і документів бажано використовувати технічні засоби фіксування.

На підставі вищевикладеного можна констатувати, що досліджуваний захід забезпечення кримінального провадження не в повній мірі застосовується стороною захисту, а у практиці його застосування існують недоліки, які потребують дослідження та вирішення. Окреслені нами пропозиції щодо удосконалення положень кримінального процесуального законодавства мають знайти своє відображення у його положеннях.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ПРОКУРОРА ЗІ СЛІДЧИМ

*Глодова Д.В., курсант Університету ДФС України
Науковий керівник: Домбай М.М., старший викладач
кафедри фінансових розслідувань УДФСУ*

Найважливішою умовою досягнення успіху в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень є взаємодія органів, які беруть участь у цій діяльності. У боротьбі зі злочинністю правоохоронні органи утворюють єдину систему і здійснюють свої функції відповідно до Конституції України та інших законів. Водночас правоохоронна система характеризується тим, що до її складу входять управлінські структури різної відомчої підпорядкованості. Спільність мети, завдань, принципів і характеру діяльності пов'язують їх у цілісну систему [1].

Оскільки сучасний процес державотворення зумовлює інтерес до широкого кола питань, пов'язаних із здійсненням цілеспрямованої, спільної діяльності правоохоронних органів щодо зміцнення законності і правопорядку в країні, забезпечення охорони прав і свобод людини й громадянина, закріплених Конституцією України. Без налагодження ділових контактів і взаємодії важко уявити ефективність здійснення органами дізнання, досудового слідства, прокуратурою та судом покладених на них завдань кримінального судочинства [2].

Найбільш загальним видом взаємодії є координація діяльності правоохоронних органів. Цей вид спрямований на узгодження у вирішенні загальних питань боротьби зі злочинністю, в тому числі розробки стратегії, тактики та практичних рекомендацій по боротьбі зі злочинністю, а також її профілактики. Форми взаємодії мають в основному організаційний характер.

У зв'язку із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України набуває актуальності розгляд проблем досконалого визначення статусу прокурора в організаційній структурі кримінального провадження, важливе місце серед яких посідають питання взаємодії прокурора з іншими учасниками кримінального провадження. Відповідно до нового КПК України, на прокурора вперше у вітчизняній історії покладено здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням як форми нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування [3].

Проблеми діяльності слідчого та прокурора на стадії досудового розслідування вивчалися різними науковцями, серед яких: О. М. Бандурка, Р. С. Белкін, Р. Г. Бубнов, Ю. М. Грошевий, О. В. Керевич, Л. М. Лобойко, В. Г. Лукашевич, В.Т. Маляренко, М. М. Міхеєнко, С. Л. Невський, В. В. Півоваров, Г. П. Серєда, Є. А. Сичев, А. Б. Соловйов, А. А. Тарасов, О. О. Топарков, Р. Р. Трагнюк, Л. І. Щербина та ін. Проте у вітчизняній кримінально процесуальній науці немає комплексного дослідження взаємодії слідчого з прокурором на стадії досудового розслідування, що ґрунтувалося б на нормах вітчизняного законодавства, наукових працях та враховувало проблеми сучасного кримінального провадження. При цьому сам інститут взаємодії залишається дискусійним, оскільки не відображається в кримінально процесуальному законодавстві, але традиційно використовується для позначення спільної діяльності суб'єктів кримінального переслідування та осіб, які цьому сприяють, у кримінальному провадженні [4, с. 493].

Проблемним також являється саме трактування поняття «взаємодії». Дане визначення не присутнє ані в КПК України 1960 року [5], ані в новому КПК України 2012 року [6] немає, та з огляду на саме поняття «взаємодія», під яким згідно зі словником В. І. Даля [7, с. 466] розуміється виконання спільних дій. Інститут «взаємодії» слідчого з прокурором на стадії досудового розслідування існує і виступає важливою гарантією того, що поставленої мети буде досягнуто, а суб'єкти кримінального переслідування своїми спільними діями цьому сприятимуть.

За новим законодавством прокурор являється активним суб'єктом кримінального провадження. На прокурора покладена відповідальність за результат кримінального провадження і за сам процес розслідування. Прокурор посідає місце процесуального керівника на досудових стадіях, також він слідкує за належністю, законністю і неупередженістю роботи суду під час вирішення справи – підтримуючи державне обвинувачення.